

Матч смерті: правда чи фейк

Варламова Юлія Володимирівна

Це заняття можна використовувати на уроках громадянської освіти при вивченні тем з медіаграмотності. Воно направлене на те, щоб дослідити, наскільки правдивим може бути використання певних історичних фактів та показати можливості маніпулювати свідомістю людей за допомогою створення героїчних образів. Заняття посилається на Курс громадянської освіти "ЗД Демократії". Матеріал створено в рамках конкурсу розробок у 2020 році.

Мета:

дослідити форми та методи медійних маніпуляцій, можливості впливу на історичний процес та свідомість людей; розвивати вміння розуміти, як пропаганда та маніпуляції впливають на наші цінності; розвивати критичне мислення; розвивати вміння працювати з історичними джерелами (аудіо та візуальними); виховувати повагу до історичної пам'яті народу.

Очікувані результати:

після цього заняття учні зможуть:

- працювати з візуальними історичними джерелами (плакати, афіші, кінохроніка, фото);
- відрізнити правду від фейків;
- критично аналізувати медійні матеріали;
- розуміти, як маніпуляції впливають на наші цінності.

Тривалість: 45-90 хвилин.

Формат: заняття.

Необхідні матеріали:

мультимедійне обладнання, інтернет, роздаткові матеріали.

План заходу

Крок 1. Вступ. "Мозковий штурм"

Розпочніть зі вступного слова про початок радянсько-німецької війни та нацистської окупації.

Використайте метод "Мозковий штурм" для пошуку відповіді на запитання "Що таке фейк?" Підсумуйте, що фейк (англ. fake — підробний, фальшивий) — це підробка у широкому сенсі. Запропонуйте прочитати визначення у підручнику [ЗД Демократії](#) (додаток 7, с. 28): "Спершу згаданий термін почав вживатися в мережі Інтернет, а потім широко використовуватися і в повсякденному житті. Сьогодні "фейками" називають:

1. підроблені фотографії чи відеоролики;
2. фальшиві новини, які не всі здатні відрізнити від правди;
3. сторінки в соціальних мережах, створені від імені інших осіб (як правило відомих людей)."

Крок 2. Актуалізація опорних знань

Запропонуйте учням розглянути фото зі стенду виставки, розділ "Початок війни" (додаток 3). Обговоріть наступні запитання.

Запитання до учнів:

- Уважно розгляньте світлини і опишіть, який вигляд має місто Київ на початку війни.
- Що свідчить, про те, що в країні відбувається війна?
- Чому в місті будують барикади?
- Що таке евакуація? Чому люди змушені залишати місто?
- Як ви вважаєте, що відчувають люди, які виїжджають зі своїх домівок?
- На вашу думку, що відчувають люди, що залишаються в окупованому місті?

Крок 3. Дослідницька робота з історичними джерелами

У 1942 році всю Україну було окуповано нацистськими загарбниками. Відповідно до "Нового порядку", німці намагалися організувати життя населення на окупованій території. Однією з дозволених форм проведення дозвілля стала організація футбольних матчів, зокрема між українськими та німецькими командами.

Розгляньте разом з учнями фотостенд "Доля футболістів "Динамо"" в частині експозиції "Київ під нацистською окупацією" (додаток 4). Проаналізуйте побачене разом. Розпитайте учнів, що їм відомо про проведення цього футбольного матчу в Києві у воєнний час?

Крок 4. Метод "Плакат думок"

Прочитайте документ (додаток 1) та передмову до повісті "Останній поєдинок" (додаток 9).

Після прочитання текстів поставте учням завдання нижче та використайте метод групової роботи "Плакат думок" (додаток 5).

Завдання для "плакату думок":

- Знайдіть суперечливі факти між текстом довідки (додаток 4) та текстом передмови до повісті (додаток 9).
- Чи знайшли ви маніпуляції або елементи пропаганди у прочитаних текстах?

Крок 5. Обговорення

Виведіть на дошку вислови видатних людей (додаток 6 або додаток 7, сс. 25-26). Спитайте, як учні розуміють ці вислови?

Дайте учням завдання прочитати матеріал підручника ЗД Демократії (додаток 7, сс. 26-27) та

записати в зошит ознаки та методи пропаганди.

Після цього запропонуйте їм прочитати статтю з газети "Факти" (додаток 2) та дати відповіді на запитання нижче.

Запитання до учнів:

- Що нового ви дізналися з цього джерела?
- Для чого потрібна була така пропаганда в Радянському Союзі?
- Чому свобода думки була під загрозою в тоталітарних суспільствах?
- Кому потрібна була історія про цей матч?
- Яким чином держава втручалася у свободу думки?
- Як вона вплинула на погляди пересічних громадян?
- Чи змінилася ваша думка, щодо "Матчу смерті"?

Крок 6. Підсумки

Підводячи підсумки заняття, знову скористайтеся підручником. Обговоріть в парах і запишіть в зошити памятку "Як розпізнати фейкову інформацію" (додаток 7, с 29 або додаток 8).

Крок 7. Рефлексія

Проведіть кінцеву рефлексію за допомогою вправи "Валіза".

Запропонуйте учням на стікері написати: що я дізнався нового, що мені було цікаво, про що я хочу ще подумати та що мені було нецікаво. На дошці наклеїти зображення валізи, пральної машинки та корзини для сміття. Пояснити учням, що вони повинні розмістити стікери відповідно до картинок за принципом: якщо учасник не отримав ніякої корисної для себе інформації під час заняття або йому було нецікаво - стікер "відправляють" до корзини для сміття; якщо є нові знання, але їх ще треба "прокрутити" - до пральної машини; якщо отримані знання нові та корисні - до валізи, щоб забрати з собою та використовувати.

ДОЛЯ ФУТБОЛІСТІВ - ТЕКСТОВА ДОВІДКА

Доля футболістів "Динамо" Під час окупації у Києві було зареєстровано 183 спортсмени, серед них 40 колишніх чемпіонів та рекордсменів. При міській управі діяла спортивна секція, яка вела їх облік, допомагала влаштуватися на роботу, організовувала змагання. Німці охоче підтримували спортивні заходи, виділяли гроші на ремонт залів і стадіонів, де потім проводили дозвілля солдати Вермахту. Зокрема, у місті було створено дві основні футбольні команди – "Рух", організована зі співробітників міської управи та колишніх київських спортсменів, та команда хлібозаводу № 1, яка згодом отримала назву «Старт». До цієї команди увійшли колишні гравці першого складу київських команд "Динамо" та "Локомотив". Футбольний сезон у місті розпочався 7 червня 1942 р. грою між командами "Старт" і "Рух". Після цього стали регулярно відбуватися матчі між місцевими командами та футболістами з військових частин, які на той час дислокувалися в Києві. У період з 7 червня до 22 серпня 1942 р. було зіграно 14 офіційних футбольних поєдинків – 10 міжнародних і 4 – за участю українських колективів. Київські команди в цих зустрічах отримали 8 перемог і зазнали 2 поразки, забивши при цьому 35 м'ячів та пропустивши 12. Сім із восьми перемог здобули "стартівці", які взагалі протягом літа зіграли 10 матчів та в усіх переконливо перемогли. Одна із зустрічей 9 серпня 1942 р між командами "Старт" і "Флакельф", у якій грали німецькі зенітники та льотчики, стала згодом називатися "матчем смерті". Перемогу в цій грі здобули "стартівці" з рахунком 5:3. Матч з завершився цілком мирно, гравці обох команд зробили спільну фотографію, яку німці потім передали українським футболістам, а "Старт" за тиждень зіграв ще один офіційний матч з "Рухом". Але 18 серпня 1942 р. через не до кінця з'ясовані обставини деякі футболісти "Старту" були заарештовані. У лютому 1943 р., нацисти в числі інших заручників розстріляли в Сирецькому таборі Миколу Трусевича, Івана Кузьменка та Олексія Клименка (Микола Коротких загинув ще восени 1942 р.). Ці події, що сталися невдовзі після переможного матчу з німцями сприяли повоєнній міфологізації усієї історії, мовляв, арешт і страта футболістів відбулася саме через їх перемогу над "найкращою" німецькою командою. Важливим був також і мотив виправдання. Адже спортсмени "Динамо" були офіційно військовослужбовцями НКВС, потрапили восени 1941 р. в оточення та повернулися в окупований Київ, що можна було тлумачити як "зраду".

(Джерело: Віртуальна виставка "Бабин Яр: пам'ять на тлі історії")

МАТЧ СМЕРТІ. ЯК ЦЕ БУЛО НАСПРАВДІ - СТАТТЯ У ГАЗЕТІ

Поединок між київськими футболістами й німцями, зіграний у 1942 році в столиці України в самий розпал Другої світової війни, став одним з найтрагічніших в історії футболу.

Посилання:

<https://fakty.com.ua/ua/sport/20190809-match-smerti-yak-tse-bulo-naspravdi/>

(Джерело: Стаття у газеті "Факти")

РОЗДІЛ "ПОЧАТОК ВІЙНИ"

Посилання:

<http://memory.kby.kiev.ua/main.html#ua:0,collages,5,0,0:node1,-104>

(Джерело: Віртуальна виставка "Бабин Яр: пам'ять на тлі історії")

РОЗДІЛ "ДОЛЯ ФУТБОЛІСТІВ" - ФОТО

Посилання:

<http://memory.kby.kiev.ua/main.html#ua:0,collages,23,0,0:node1,-121>

(Джерело: Віртуальна виставка "Бабин Яр: пам'ять на тлі історії")

МЕТОД "ПЛАКАТ ДУМОК" - ОПИС МЕТОДУ

Плакат думок - навчальний прийом, який дозволяє залучити увесь клас до командної роботи і жвавої дискусії, не зчиняючи гомону в класі. Цей прийом передбачає проведення вельми своєрідної дискусії між учнями – вона відбувається у повній тиші, а всі цікаві думки і питання школярі записують на великому спільному або командному плакаті.

1. Учні об'єднані в групи. Кожній групі для роботи знадобляться аркуш ватману, по центру якого міститься предмет обговорення (напр., футбольний мяч), і кольорові фломастери для записів.
2. Оберіть певний матеріал у межах теми вивчення для "обговорення" школярами у мовчазній дискусії Для обговорення можна обрати тематичне зображення, фрагмент тексту, історичну дату.
3. Розкажіть учням про формат роботи, роздайте завдання і виділіть час на виконання першого етапу Поясніть, що сенс вправи – командна робота у цілковитій тиші, а вся комунікація між учасниками групи відбувається виключно у письмовому форматі. Надайте чіткі інструкції та переконайтесь, що перед початком роботи в учнів немає організаційних питань. Наприклад, ознайомившись із завданням вчителя, учні у повній тиші впродовж 15 хвилин роблять на своєму аркуші певні записи: залишають коментарі, ставлять запитання один до одного та пишуть відповіді на них, позначають певні помітки-асоціації, розробляють структуру, узгодивши у письмовій формі, хто виконує яку частину роботи та інше. Зазначте, що після виконання цієї частини завдання команди будуть мати змогу ознайомитись з роботами інших груп, а наприкінці уроку буде можливість для обговорення роботи класом.
4. Робота з аркушами інших груп. Після виконання першого етапу завдання учні послідовно ознайомлюються з плакатами інших груп та залишають на них свої помітки, доповнюючи роботу попередньої групи. Знову ж таки робота проходить у тиші. Колір коментарів може або відрізнятися або відповідати попередньо узгодженій системі.
5. Повернення до своїх аркушів Доповнивши плакати інших груп, кожна команда повертається до свого аркуша і детально ознайомлюється з помітками однокласників. На цьому етапі впродовж 2-3 хвилин учасники команди мають змогу обговорити, чи змінилося їхнє уявлення про зміст роботи після внесення поміток іншими командами.
6. Рефлексія роботи Запропонуйте учням разом обговорити результати роботи. Розгляньте аркуші кожної команди, обговоріть їхній зміст. Запитайте у школярів, чи цікаво було працювати у такому форматі, чи важко координувати у команді мовчки, чи доречними були помітки учасників інших груп.

(Джерело: <https://naurok.com.ua/post/priyom-kritichnogo-mislennya-plakat-dumok>)

Матч смерті: правда чи фейк

ВИСЛОВИ ПРО МАНІПУЛЯЦІЮ ТА ПРОПАГАНДУ

"Хто вміє маніпулювати думкою невдоволених, визначає долю людства" (Вільгельм Швобель, німецький письменник)

"Пропаганда - це форма інформації, яка стосується нашої небезпеки та тривоги" (Жак Еллул, французький філософ)

(Джерело: https://citizen.in.ua/topic-YAk_media_manipulyuyut_auditoriyami-ua)

ЗД ДЕМОКРАТІЇ. КУРС ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ

В уроці містяться посилання на тексти підручника, розділ 5, тема 5.6., сс. 24-29. Вони доступні за посиланням: https://citizen.in.ua/topic-Yak_media_manipulyuyut_auditoriyami-ua

(Джерело: ЗД Демократії. Курс громадянської освіти)

ЯК РОЗПІЗНАТИ ФЕЙКОВУ ІНФОРМАЦІЮ - ДЛЯ ПАМ'ЯТКИ

1. Читайте більше, ніж заголовок.
2. Перевірте, яке видання опублікувало цю новину.
3. Перевіряйте час оприлюднення інформації.
4. З'ясуйте, хто автор.
5. Дізнайтеся на які джерела посилаються в новині.
6. Звертайте увагу на сумнівні цитати та фотографії.
7. Не будьте упередженими.
8. Подивіться, чи інші видання пишуть про це.
9. Задумайтеся перед тим, як поширити цю новину.

(Джерело: https://citizen.in.ua/topic-YAk_media_manipulyuyut_auditoriyami-ua)

"ОСТАННІЙ ПОЄДИНОК" - УРИВОК ПЕРЕДМОВИ ДО ПОВІСТІ

П.Северов Н.Халемский "Последний поединок"

Вместо предисловия Многоголосый гул стадиона дорог нашему сердцу, как первый весенний гром. Десятки тысяч юношей и девушек, мужчин и женщин, людей всех возрастов и профессий вливаются в могучий поток, устремляющийся на стадион в дни футбольных состязаний.

Нам, старым спортсменам, футбольная молодость которых, к сожалению, уже минула, теперь приходится занимать места не на поле, а на трибунах, и от этого становится грустно. Да, жизнь неумолима, и время посеребрило наши виски, а в игру уже вступили наши сыновья. Однако замечательных спортсменов люди не забывают. Едва вратарь возьмет трудный мяч, часто услышишь реплику: "Настоящий Трусевич!" Когда игрок мастерским ударом пробьет по воротам противника, его сравнивают с Иваном Кузьменко. Красивый стиль, неутомимость и настойчивость в игре напоминают нам Алексея Клименко. Это были выдающиеся футболисты.

А, между тем, их уже давно нет среди нас. Их расстреляли гитлеровские палачи 24 февраля 1943 года.

Фашистские оккупанты не могли простить нашим футболистам победы над командой "Люфтваффе". Этому "Матчу смерти", как справедливо называли советские люди встречу киевских спортсменов с "Люфтваффе", и посвящена повесть "Последний поединок".

Однако произведение это не является документальным. Авторы повести отобрали из фактического материала лишь те ситуации, которые они сочли наиболее важными. Изменены в повести и фамилии спортсменов.

Читая повесть "Последний поединок", мы, старые футболисты, а один из нас является участником этого трагического матча, снова пережили события того сурового времени, когда наши спортсмены продемонстрировали высокий советский патриотизм и несокрушимую волю к победе.

Николай Балакин, мастер спорта СССР, судья международной категории по футболу. Владимир Балакин, тренер по футболу.

Посилання:

<https://www.litmir.me/br/?b=147124&p=1>

(Джерело: <https://www.litmir.me/br/?b=147124&p=1>)